

STORTINGET

Innst. 285 S

(2021–2022)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Dokument 8:207 S (2021–2022)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Andreas Sjalg Unneland, Grete Wold og Freddy André Øvstegård om å utvikle alternative sluttvurderingsformer til dagens eksamen i ungdomsskole og videregående opplæring

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige forslag for å gi fylker som ønsker det, mulighet til å gjennomføre lokale prøveordninger med alternative sluttvurderingsformer i ungdomsskole og videregående opplæring, og å utlyse midler til å gjennomføre følgeforskning av slike forsøk.
2. Stortinget ber regjeringen i forbindelse med Utdanningsdirektoratets utredning av vurderinger i skolen komme tilbake til Stortinget på egnet vis innen våren 2023 med en omtale av alternative sluttvurderingsformer.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Øystein

Mathisen, Lise Selnes og Elise Waagen, fra Høyre, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes og Tore Vamraak, fra Senterpartiet, Maren Grøthe og Torleik Svelle, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati, fra Sosialistisk Venstreparti, Freddy André Øvstegård, fra Rødt, lederen Hege Bae Nyholt, og fra Venstre, Abid Raja, viser til representantforslaget om å utvikle alternative sluttvurderingsformer til dagens eksamen i ungdomsskole og videregående opplæring.

Kunnskapsminister Tonje Brenna har uttalt seg om forslaget i brev av 28. april 2022. Brevet følger som vedlegg til innstillingen.

Komiteen inviterte til skriftlige innspill med frist 28. april 2022 og mottok fem innspill.

Komiteen viser til at vurderingssystemet skal gi elevene og lærlingene sluttvurderinger som er rettferdige, pålitelige og gyldige. Komiteen fremhever at dette er grunnleggende for at sluttvurderingen skal ha høy kvalitet og tillit i samfunnet, og at et pålitelig og rettferdig vurderingssystem er en sentral del av skoleløpet.

Komiteen merker seg at det i evalueringer av eksamensordningen er trukket frem enkelte svakheter ved dagens eksamen. Manglende forutsigbarhet, skjevheter ved trekkordningen, sensorer som vurderer identiske oppgaver ulikt, og ulik vanskelighetsgrad på eksamensformer er eksempler på dette. Komiteen viser til at det derfor er viktig at man fortsetter å videreutvikle eksamen, med hensyn til både kvalitet og rettferdighet, uten at det går på bekostning av tilliten til eksamen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Rødt, vil peke på at eksamen gir viktig informasjon om elevens kompetanse ved avslutningen av opplæringen.

En gruppe nedsatt av Kunnskapsdepartementet, Samarbeidsgruppe for evaluering av eksamensordninger, peker på at eksamen også er viktig fordi den gir elevene muligheten for en ekstern vurdering av sin fagkompetanse, en vurdering som ved sentralgitte eksamener i tillegg er basert på et nasjonalt enhetlig sett med oppgaver og tilhørende kjennetegn på måloppnåelse. Gruppen peker videre på at eksamen dermed fungerer som en ekstern kvalitetssikring i et sluttvurderingssystem som i stor grad er basert på faglærers vurdering, og at denne eksterne kvalitetsfunksjonen er et eget formål med eksamen. Flertallet mener det er viktig med et godt samsvar mellom kompetansemål og eksamensform, og at det må vurderes hvordan dette best ivaretas i gjennomføring av lokalt og sentralt gitte eksamener og også i ulike eksamensformer.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil vise til Hurdalsplattformen og at regjeringen ser behovet for en gjennomgang av vurderingsformene i ungdomsskolen, men at regjeringen vil bevare både eksamen og karakterer som vurderingsform i skolen. Disse medlemmer mener eksamen er en viktig del av vurderingssystemet, og viser til at kunnskapsministeren har understreket at regjeringen skal sørge for både at vurderingsordningen er i tråd med læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020, og at eksamen som vurderingsform er pålitelig og rettferdig.

Disse medlemmer har stor tillit til at norske lærere inkluderer ulike vurderingsformer i sin vurderingspraksis. Det er ulike meninger om eksamen, og endringer i eksamens- og vurderingsformer fører nesten alltid til diskusjoner. Det er derfor viktig å gi tid og rom til å forankre endringer hos og høre på de sentrale partene i skolesektoren i et slikt arbeid. Dette gjelder både elever, lærere og skoleledere.

Disse medlemmer viser til at statsråden i sitt svar understreker at hun vil holde vil holde Stortinget orientert på en egnet måte.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at pandemien har aktualisert utfordringen med at karaktersettingen er ulik på eksamen og ved standpunkt karakter. Disse medlemmer viser videre til at eksamen er en av bærebjelkene i utdanningssystemet, og at et pålitelig og rettferdig vurderingssystem er en sentral del av skolen, som også må sees i sammenheng med elevenes stressnivå og psykiske helse. I arbeidet med fagfornyelsen slo regjeringen Solberg fast at dagens eksamensform fyller flere viktige funksjoner. Den gir elevene en viktig kvalitetssikring ved at de får en ekstern vurdering av sin fagkompetanse. De sentralt gitte eksamenene har identiske oppgavesett og gir elevene et mer likeverdig vitnemål. I tillegg rettes oppgavene anonymt. Eksa-

mensresultatene bidrar også til at lærerne og skolen kan kontrollere og utvikle sitt eget arbeid med vurderinger og at elevene må jobbe selvstendig med fagstoff.

Disse medlemmer understreker at tilliten til vitnemålet og eksamen må opprettholdes. Disse medlemmer ser imidlertid at det er noen svakheter ved dagens eksamen, blant annet manglende forutsigbarhet, skjevheter ved trekkordningen, sensorer som vurderer identiske oppgaver ulikt, og ulik vanskelighetsgrad på eksamensformer. Dette er momenter en må se nærmere på.

Disse medlemmer mener videre at det er viktig å videreutvikle vurderingsformene og eksamen i lys av fagfornyelsen og de nye læreplanene i skolen. I dag er det mye som tyder på at eksamen ikke møter alle kravene som er listet opp, hvor målet er at elevene skal få vise frem både bredden og dybden av kompetansen sin på eksamen. I fagfornyelsen la regjeringen Solberg derfor frem en rekke forslag til endringer for eksamen, blant annet muntlig-praktisk eksamen i stedet for muntlig eksamen i flere fag, også i grunnskolen. Det ble også foreslått flere skriftlig-muntlige eksamener i flere fag, slik at elevene kan vise frem kompetansen på flere måter enn ved ren muntlig og skriftlig eksamen. Det ble også foreslått å innføre eksamen i de praktiske og estetiske fagene, slik at de blir en del av trekkordningen på ungdomstrinnet.

Disse medlemmer viser til at det er viktig at elevene får en ekstern vurdering, at de får en karakter, og at alle elever også får sentralt gitte eksamener. Videre er det nødvendig med både muntlige og skriftlige evalueringsformer som lar elevene vise hva de har av ferdigheter. Disse medlemmer er tydelig på at eksamen som vurderingsform skal bestå.

Disse medlemmer mener at mappevurderinger ikke kan erstatte eksamen, og ser, i likhet med det Utdanningsforbundet skriver i sitt høringsinnspill, at mappevurdering har noen begrensninger. Det kan være vanskelig å vite i hvor stor grad eleven selv har jobbet med oppgavene, og det vil også være vanskelig å vite i hvor stor grad elevene har fått hjelp. Disse medlemmer viser til at eksamen derimot er lik for alle, og en kan være sikker på at det elevene leverer, er deres eget produkt.

Disse medlemmer viser til den skriftlige uttalelsen fra Utdanningsforbundet om forslag om lokale prøveordninger:

«Samtidig er det også betenkelige sider ved at fylker og kommuner skal utforme egne sluttvurderingsordninger. Når fylkeskommunene får mulighet til å initiere forsøk med sluttvurderingsordninger, er det en viss fare for at vurderingsspmål kan bli politisert og gjensstand for politisk prestisje og dragkamp innad i hvert fylke. En slik utvikling vil være uheldig fordi den vil løfte diskusjonen om sluttvurdering ut av den faglige sfæren og over i den politiske. Intensjonen om mer utvikling

nedenfra og innenfra kan i verste fall ende i mer politisk overstyring i faglige spørsmål.

Hensynet til rettferdig konkurranse om studieplasser må også vurderes nøye når stortinget skal behandle forslaget om lokale forsøk med sluttvurderingsordninger. Elever konkurrerer om de samme plassene i høyere utdanning på tvers av fylker. Derfor er det viktig å sikre at ikke elever fra enkelte fylker får en urimelig stor fordel som følge av forsøk med alternative sluttvurderingsformer.»

Disse medlemmer er enige i disse betenkelighetene.

På denne bakgrunn støtter disse medlemmer ikke forslagene som er fremmet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener at en ambisjon for fremtidens skole må være at elevene har en mer praktisk og variert skoledag hvor det i tillegg til den fagspesifikke kunnskapen i fagene også vil være større fokus på kompetanse i å kommunisere, samhandle, utforske, skape, kritisk tenkning og problemløsning på tvers av fag. Disse medlemmer understreker at formen på vurderingen også må favne denne kompetansen. I så måte mener disse medlemmer at en tradisjonell fem timers skriftlig eksamen kommer til kort.

Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg satte ned en gruppe som så på eksamen i sammenheng med fagfornyelsen. Disse medlemmer mener det er en svakhet ved dette arbeidet at ikke alternative sluttvurderingsformer til eksamen ble skikkelig utredet. Eksamensgruppa pekte i sin sluttrapport fra 2020 på at eksamen bør fornyes. I sluttrapporten blir det understreket at en god sluttvurdering må være både pålitelig, gyldig, håndterbar og rettferdig. Disse medlemmer påpeker at eksamensgruppa konkluderte med at dagens eksamensordning har svakheter på alle disse områdene, noe som innebærer at sluttvurderingen på sikt vil ha en utfordring med å leve opp til de forventningene skolen og samfunnet har til ordningen.

Disse medlemmer ønsker at det skal utredes mer læringsfremmende og rettferdige måter å vurdere elevenes kompetanse på, som er i tråd med de nye læreplanene. Disse medlemmer viser til høringsinnspill fra blant annet Elevorganisasjonen og Utdanningsforbundet og at både elever og lærere trekker fram positive sider ved for eksempel mappevurdering. Disse medlemmer viser til at eksamensgruppa også nevnte at andre eksamensformer kan være tverrfaglig eksamen eller en langtidsoppgave. Disse medlemmer er enig i at det er på tide å undersøke flere vurderingsformer der dagsform ikke vil kunne avgjøre resultatet, og der eleven får vist det hen faktisk kan. I likhet med Elevorganisasjonen mener disse medlemmer at det bør innføres mer rettferdige vurderingsformer som gir flere elever større mulighet til å lykkes.

Disse medlemmer viser til det pågående utredningsarbeidet om vurderinger i skolen, både i den varslede gjennomgangen av Nasjonalt kvalitetsvurderings-system og et eget arbeid i Utdanningsdirektoratet. Disse medlemmer understreker et ønske om fortgang i arbeidet, at det å finne gode alternative sluttvurderingsformer til dagens eksamensform skal være et tydelig mål, og at Stortinget skal orienteres om resultatene av arbeidet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med Utdanningsdirektoratets utredning av vurderinger i skolen komme tilbake til Stortinget på egnet vis innen våren 2023 med en omtale av alternative sluttvurderingsformer.»

Disse medlemmer viser til høringsinnspill fra KS, som støtter forslaget om å gi fylkeskommuner og kommuner som ønsker det, mulighet til å gjennomføre forsøk med alternative sluttvurderingsformer i ungdomsskole og videregående opplæring. Disse medlemmer understreker at KS viser til at mange kommuner og fylkeskommuner har bedt om denne muligheten, og at dette kan gi nyttig innsikt i hvordan elevene kan vise den brede kompetansen som det nye læreplanverket beskriver.

I denne sammenhengen er disse medlemmer enig med KS når de anbefaler at det ikke må gis for stramme rammer for disse forsøkene, men at det gis et godt handlingsrom for kommunene, fylkeskommunene og skolene til selv å utforme rammene for disse forsøkene.

Samtidig vil disse medlemmer i likhet med KS understreke behovet for å sikre en grundig forberedelse og tilstrekkelig tid til gjennomføring av slike forsøk. Skoler og kommunal sektor har vært under betydelig press som følge av pandemien. Disse medlemmer mener at en utprøving av eksamensformer må sees i sammenheng med implementeringen av nytt læreplanverk. Disse medlemmer viser til at KS også støtter behovet for å gjennomføre følgeforskning som et ledd i forsøkene.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige forslag for å gi fylker som ønsker det, mulighet til å gjennomføre lokale prøveordninger med alternative sluttvurderingsformer i ungdomsskole og videregående opplæring, og å utlyse midler til å gjennomføre følgeforskning av slike forsøk.»

Komiteens medlem fra Venstre viser til at det er nødvendig å oppdatere eksamens- og vurderingsformer i skolen slik at de i større grad gjenspeiler hovedprioriteringene i oppdateringen av alle læreplaner

gjennom fagfornyelsen. Dette arbeidet ble satt i gang av Solberg-regjeringen, men må slutføres av regjeringen Støre.

Dette medlem ønsker videre at vurderingene av elevenes læring skal gjenspeile de arbeidsformene elevene kommer til å møte senere i utdanning og arbeidsliv. Det er derfor positivt at det gjøres utprøvinger og forsøk med vurderingsformene for å skaffe mer kunnskap og dermed kunne forbedre vurderingen for elevene. Det er viktig at slike forsøk gjøres på en måte som sikrer kvalitativt god forskning, at elevenes rettsikkerhet sikres gjennom forsøkene, og at elevene får rettfærdige sluttvurderinger. Videre er det viktig at eventuelle endringer i sluttvurderingen ikke forsinkes den nødvendige oppdateringen som følge av fagfornyelsen og koordineres godt med denne. Eventuelle endringer i sluttvurderingssystemet må også ses i sammenheng med de øvrige reformene og endringene i sektoren. Dette medlem ser fram til at regjeringen kommer tilbake til dette på en egnet vis.

Dette medlem mener det er viktig at elevene får en ekstern og uavhengig sluttvurdering av fagkompetansen sin basert på identiske oppgavesett. Dette gjør også at skolene kan kontrollere sin egen vurdering opp mot den eksterne vurderingen. Samtidig ser dette medlem at det er svakheter med dagens eksamensform, og imøteser tiltak for å forbedre sluttvurderingen for elevene.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med Utdanningsdirektoratets utredning av vurderinger i skolen

komme tilbake til Stortinget på en egnet vis innen våren 2023 med en omtale av alternative sluttvurderingsformer.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige forslag for å gi fylker som ønsker det, mulighet til å gjennomføre lokale prøveordninger med alternative sluttvurderingsformer i ungdomsskole og videregående opplæring, og å utlyse midler til å gjennomføre følgeforskning av slike forsøk.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Framskrittspartiet og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:207 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Andreas Sjøalg Unneland, Grete Wold og Freddy André Øvstegård om å utvikle alternative sluttvurderingsformer til dagens eksamen i ungdomsskole og videregående opplæring – vedtas ikke.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 10. mai 2022

Hege Bae Nyholt

leder

Margret Hagerup

ordfører

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Kunnskapsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
22/2104-

Dato
28. april 2022

Representantforslag nr 207 S (2021-2022) om å utvikle alternative sluttvurderingsformer for dagens eksamen i ungdomsskole og videregående opplæring

Representantene Unneland, Wold og Øvstegård har fremmet et forslag om at det utvikles alternative sluttvurderingsformer til dagens eksamen i ungdomsskolen og videregående opplæring. Jeg syns det er et interessant forslag, og jeg vil gjerne starte med å gjenta at vi i tråd med Hurdalsplattformen skal gjennomgå behovet for endringer og bedre former for vurdering i skolen. Rammene som regjeringa har satt, er imidlertid at vi vil bevare både eksamen og karakterer som vurderingsform i skolen.

Jeg vil også påpeke at eksamenskarakterene utgjør et mindretall av elevenes vitnemål. Det store flertallet av karakterene er standpunktkarakterer. I standpunktvurderingen er det allerede i dag gode muligheter for å ivareta mye av det representantene etterspør i forslaget, inkludert bredere og varierte vurderingsformer. Det er for eksempel fritt frem for skoler og lærere å ta i bruk mappevurdering i undervisvurderingen og når de setter standpunktkarakterer. Jeg har stor tro på at norske lærere inkluderer ulike vurderingsformer i sin vurderingspraksis.

Eksamen er slik jeg har kommunisert ved flere anledninger, en viktig del av vurderingssystemet. Regjeringa skal sørge for at vurderingsordningene både er i tråd med læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 og at eksamen som vurderingsform er pålitelig og rettferdig. Derfor er det viktig å vurdere om det trengs endringer i eksamensinstituttet når samfunnet og skolen utvikler seg.

I dag er det relativt lite forskningsbasert kunnskap om eksamen. Dette ønsker vi å gjøre noe med. Skal vi gjøre endringer er det viktig at vi innhenter mer kunnskap og gjør oss erfaringer slik at vi har et solid kunnskapsgrunnlag før vi tar beslutninger.

Utdanningsdirektoratet (Udir) har over tid jobbet mye med vurdering. De har nylig sendt et brev til Kunnskapsdepartementet med forslag til utprøvinger og forsøk på vurderingsfeltet. Målet er å skaffe et godt kunnskapsgrunnlag for arbeidet med å forbedre sluttvurderingsformene og eksamen. Det er særlig viktig å knytte vurderingsfeltet til oppfølgingen og implementeringen av fagfornyelsen og fullføringsreformen, noe som også innebærer å knytte det til eksamensgruppas arbeid. I tillegg bringer teknologi og digitalisering nye muligheter i eksamensformat og oppgavetyper som vi må vurdere på en grundig faglig måte.

Representantene ber regjeringen gi fylkeskommunene mulighet til å gjennomføre lokale prøveordninger med alternative sluttvurderingsordninger. Som nevnt, er vi i gang med å se på mulige utprøvinger eller forsøk. Hvordan innretningen blir og i hvor stor grad det vil være mulig for hver enkelt skole eller hver fylkeskommune å tilpasse utprøvinger eller forsøk til lokale forhold, er det for tidlig å si noe om. Her er det mange hensyn å ta, men det er særlig viktig at forsøk eller utprøvinger som gjennomføres, ivaretar og sikrer elevenes rettssikkerhet og rettferdige sluttvurderinger sånn at de kan komme seg videre i utdanning eller arbeid. Udir vil knytte til seg forskningsmiljøer for kunne legge opp til ulike utprøvinger eller forsøk. Dette vil kunne gi et kunnskapsgrunnlag for eventuelle kunnskapsbaserte endringer i utformingen av vurderingsordningene.

Det er mange ulike meninger om eksamen, og endringer i eksamens- og vurderingsformene fører så å si alltid til diskusjoner. Det er bra. Vi skal derfor gi oss tid til å forankre og høre på de sentrale partene i skolesektoren i slikt arbeid. Dette gjelder for eksempel både elever, lærere og skoleledere. Udir forsikrer at de vil sørge for god dialog med organisasjonene som representerer disse partene i arbeidet.

Jeg skal sørge for å holde Stortinget på egnet måte orientert om hvilke endringer vi vurderer å gjøre. Men vi må aller først gjøre et grundig forarbeid slik at erfaringene vil gjøre oss kan inngå i kunnskapsgrunnlaget for mulige større endringer på nasjonalt nivå. Å skaffe et godt kunnskapsgrunnlag gjennom utprøvinger eller forsøk og kunne gjøre grundige evalueringer av disse, tar tid.

Når vi jobber for å utvikle skolen og opplæringen, mener jeg det er viktig at vi også vurderer behov for endringer og justeringer i en så viktig og solid institusjon som eksamensinstituttet og vurderingsformene i skolen. Bare slik kan eksamen og vurderingsformene fortsatt ha relevans og være nyttig.

Med hilsen

Tonje Brenna

Dokumentet er godkjent elektronisk og påført statsrådets signatur

